

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
UPIMAJI WA KITAIFA WA KIDATO CHA PILI

021

KISWAHILI

Muda: 2:30

MAJIBU

Mwaka: 2022

Maelekezo

1. Karatasi hii in sehemu A, B, C, D na E zenye jumla ya maswali **kumi (10)** .
2. Jibu maswali **yote** .
3. Majibu **yote** yaandikwe kwenye nafasi ulizopewa.
4. Majibu yote yaandikwe kwa kaalamu yenye wino wa bluu au mweusi.
5. Vifaa **vyote** vya mawasiliano visivyoruhusiwa **havitakiwi** katika chumba cha mtihani.
6. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa sehemu ya juu upande wa kulia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 15)

UFAHAMU

1. Soma kifunpu cha habari kifuatacho kisha jibu maswali yanayofuata:

Siku zote madereva hupambana na hatari mbalimbali wanapoendesha magari yao barabarani. Hatari hizo husababishwa na ubovu wa magari, uzembe wa waenda kwa miguu na hali ya barabara. Kivumilivu na tahadhari ni muhimu kwa dereva kuhakikisha usalama barabarani wakati wote.

Dereva bora lazima awe na utaalamu wa kutosha katika magari yake, awe na mbinu mbalimbali za kukabiliana na hali ya hatari na kutambua hatari barabarani. Lazima awe na uwezo wa kuhisi na kutambua hatari mapema. Asiendeshe kwa kudhani au kubahatisha, bali aendelee kwa uhakika na uangalizi wa hali ya juu.

Watumiaji wa barabara kama wanafunzi na wazee wanakumbana na hatari kubwa zaidi kuliko watu wazima. Hivyo, ni muhimu kuwafundisha na kuwaelimishe kuhusu usalama barabarani. Vilevile, magari yanapaswa kukaguliwa mara kwa mara ili kuepusha ajali.

Maswali:

(a) Usalama barabarani unamhusu nani hasa?

Jibu: **Usalama barabarani unamhusu kila mtu anayekuwepo barabarani, ikiwa ni pamoja na madereva, waenda kwa miguu, na watumiaji wengine wa vyombo vya usafiri.**

(b) Taja watumiaji wawili wa barabara ambao wapo hatarini zaidi wawapo barabarani kulingana na habari uliyosoma.

Jibu: **Watumiaji wawili wa barabara ambao wapo hatarini zaidi ni wanafunzi na wazee.**

(c) Orodhesha hatari tatu anazokumbana nazo dereva anapokuwa barabarani.

(i) Ubovu wa magari

(ii) Uzume wa waenda kwa miguu

(iii) Hali ya barabara

(d) Pendekeza kichwa cha habari kinachofaa kwa habari uliyosoma kisichozidi maneno matano.

Jibu: **Hatari Barabarani: Jukumu la Dereva**

2. Fupisha habari uliyosoma kwa maneno yasiyopungua sitini (60).

Jibu:

Madereva wanakutana na hatari nyingi barabarani kutokana na ubovu wa magari, uzembe wa waenda kwa miguu, na hali ya barabara. Dereva bora lazima awe na utaalamu na uangalizi mkubwa ili kutambua na kuzuia hatari mapema. Watumiaji wa barabara kama wanafunzi na wazee wanahitaji ulinzi zaidi. Magari yanapaswa kukaguliwa mara kwa mara ili kuepuka ajali. Usalama barabarani unahusu wote, na kila mtu anapaswa kuchukua tahadhari.

SEHEMU B (Alama 20)

SARUFI

3. Taja kazi tano za kamusi.

Kazi tano za kamusi ni:

I. Kutoa maana ya maneno

Kamusi husaidia kufafanua maana ya maneno mbalimbali, kuwezesha watumiaji kuelewa matumizi yake sahihi.

II. Kutoa matamshi sahihi

Kamusi inaonyesha namna maneno yanavyotamkwa kupitia alama za kifonetiki, kusaidia katika matamshi bora ya lugha.

III. Kutoa visawe na visivyo

Kamusi hutoa maneno yenye maana zinazofanana (visawe) au zinazopingana (visivyo), kusaidia kuongeza uelewa wa msamiati.

IV. Kuelezea matumizi ya maneno katika sentensi

Kamusi inaelezea mifano ya matumizi ya maneno katika sentensi, kuhakikisha matumizi sahihi na yenye muktadha.

V. Kurekodi maneno na maana mpya

Kamusi huhifadhi maneno mapya yanayoibuka pamoja na maana zake, kusaidia lugha kuendana na mabadiliko ya nyakati.

4. Eleza kazimoja ya mofimu tegemezi iliyopigiwa mstarikatika maneno yafuatayo.

- (i) Alicheza - Kazimoja: "li" (mofimu inaonesha wakati uliopita)
- (ii) Tunasoma - Kazimoja: "tu" (mofimu inaonesha nafsi ya kwanza wingi)
- (iii) Hawachezi - Kazimoja: "ha" (mofimu inaonesha ukanushi)
- (iv) Anayepika - Kazimoja: "ye" (mofimu inaelezea mtendaji)
- (v) Huandika - Kazimoja: "hu" (mofimu inaonesha Hali ya mazoea)

SEHEMU C (Alama 20)

MAWASILIANO NA UTUMIZI WA LUGHA

5. Eleza maana ya lugha fasaha kisha onyesha madhara manne (4) yanayoweza kutokea endapo mtumiaji wa lugha hatatumia lugha fasaha.

Maana ya Lugha Fasaha

Lugha fasaha ni aina ya lugha inayotumiwa kwa usahihi na kwa ufasaha kulingana na kanuni za sarufi, matamshi, na matumizi ya maneno kwa muktadha unaofaa. Lugha hii inaonyesha ufahamu wa kina wa maneno, mpangilio sahihi wa sentensi, na matumizi bora ya mitindo ya kuwasilisha ujumbe kwa uwazi na kueleweka kwa urahisi.

Madhara ya Kutotumia Lugha Fasaha

I. Kutoeleweka kwa ujumbe

Ikiwa lugha si fasaha, mawasiliano yanaweza kuwa magumu au yasiyoeleweka. Hali hii inaweza kusababisha kuchanganyikiwa kwa msikilizaji au msomaji.

II. Kupoteza heshima au uaminifu

Kutumia lugha isiyo fasaha kunaweza kumfanya mtu aonekane hana maarifa au weledi wa kutosha, hasa katika mazingira rasmi, na hivyo kupunguza uaminifu au heshima kwake.

III. Kuzorota kwa mahusiano ya kijamii au kitaaluma

Mawasiliano yasiyo ya fasaha yanaweza kusababisha makosa ya tafsiri, yanayoweza kuharibu mahusiano kati ya watu binafsi au hata katika timu za kazi.

IV. Kushindwa kufanikisha malengo ya mawasiliano

Lugha isiyo fasaha inaweza kufanya lengo kuu la mawasiliano lisitimie, kwa kuwa ujumbe wa msingi unaweza kupotoshwa au kupungukiwa na athari inayokusudiwa.

6. Eleza tofauti za msingi tano (5) kati ya lugha ya maandishi na lugha ya mazungumze.

- (i) Lugha ya maandishi ni ya kudumu, huku lugha ya mazungumze ikipotea baada ya kutumika.
- (ii) Lugha ya maandishi ina muktadha wa kina na sahihi zaidi kuliko lugha ya mazungumze.
- (iii) Lugha ya maandishi inaweza kuhaririwa kabla ya kuwasilishwa, lakini lugha ya mazungumze ni ya moja kwa moja.
- (iv) Lugha ya maandishi inahitaji umakini mkubwa na matumizi ya alama za uandishi, wakati lugha ya mazungumze ni rahisi na isiyo rasmi.
- (v) Lugha ya maandishi ni rahisi kueleweka na ina umakini zaidi kuliko lugha ya mazungumze.

SEHEMU D (Alama 30)

FASIHI KWA UJUMLA

(a) Soma shairi lifuatalo kisha jibu maswali yanayofuata:

Haya shime tuitane, sote tushirikiane,
Wala tusitegeane, kwa pamoja tushikane,
Aliye mwoga anene, kabisa tusigombane,
Tutie jembe mpini, tuteremke shambani.

Njaa ikituvamia, sote tutaangamia,
Hakuna cha kungojea, lazima kuizuia,
Si kitu cha kuchezea, mbona itatuumbua?
Tutie jembe mpini, tuteremke shambani.

Maswali:

(i) Shairi hili lina beti ngapi?

Jibu: Shairi hili lina beti mbili.

(ii) Kila mshororo wa kila ubeti una mizani ngapi?

Jibu: Kila mshororo wa kila ubeti una mizani minne.

(iii) Kina cha kati cha ubeti wa pili ni kipi?

Jibu: Kina cha kati cha ubeti wa pili ni "sote tutaangamia".

(iv) Kibwagizo cha shairi hili ni kipi?

Jibu: Kibwagizo cha shairi hili ni "Tutie jembe mpini, tuteremke shambani".

(v) Shairi hili lipo katika kundi gani la mashairi?

Jibu: Shairi hili lipo katika kundi la mashairi ya tenzi.

(b) Bainisha tanzu ya kila kipera kwa vipera vya fasihi simulizi vifuatavyo:

Hapa kuna tanzu za kila kipera kwa vipera vya fasihi simulizi vilivyotajwa:

(i) Utani

Tanzu: Semi

Utani ni sehemu ya semi zinazotumiwa kuonyesha mahusiano maalum ya kijamii yanayoruhusu watu kusema mambo ya kuchekeka au ya kejeli kwa nia ya kujenga mshikamano.

(ii) Miviga

Tanzu: Sanaa za Maonesho

Miviga ni tanzu ya sanaa za maonesho inayojumuisha matendo ya kijamii na kiibada kama vile sherehe, ibada, na matambiko.

(iii) Tenzi

Tanzu: Ushairi

Tenzi ni sehemu ya ushairi wa fasihi simulizi inayojumuisha mashairi marefu ya kusimulia historia, maisha ya watu mashuhuri, au mafunzo ya kijamii na kiroho.

(iv) Kisasi

Tanzu: Hadithi

Kisasi ni kipera cha hadithi kinachohusisha masimulizi yanayoelezea uhusiano wa sababu na athari, hasa mzozo unaosababisha hatua za kulipiza kisasi.

(v) Ngano

Tanzu: Hadithi

Ngano ni hadithi za kubuni zinazotumiwa kufundisha maadili, burudani, na kuelezea maisha ya jamii kwa njia ya kifumbo.

8. Eleza sifa kuu tano za fasihi simulizi.

(i) Fasihi simulizi ni urithi wa kijamii unaoenezwa kwa njia ya mdomo.

(ii) Inabeba tamaduni, historia, na maadili ya jamii.

(iii) Inatumia wahusika wa kawaida na wa ajabu.

(iv) Inahusisha mifano ya maisha ya kila siku.

(v) Fasihi simulizi inatumia lugha rahisi na ya kueleweka kwa wasikilizaji.

9. (a) Taja sehemu kuu tatu za kitendawili.

Sehemu kuu tatu za kitendawili ni:

I. Utangulizi - Huu ni sehemu ya kwanza ya kitendawili ambapo mtoa kitendawili huweka mazingira au hali inayohusiana na kitendawili.

II. Swali - Hii ni sehemu ambapo mtoa kitendawili anatoa swali au changamoto kwa mjibu kitendawili.
III. Jibu - Hii ni sehemu ya mwisho ambapo jibu la kitendawili linatolewa, ambalo mara nyingi huwa na maana ya kipekee au ya kifasihi.

(b) Taja wahusika wawili wa kitendawili.

(i) Mtoa kitendawili

(ii) Mjibu kitendawili

(c) Mbali na fasihi, taja aina nyingine tano za sanaa.

(i) **Muziki:** Muziki ni sanaa ya kutunga, kuunda, na kutekeleza sauti ambazo zinaweza kusikika na kuathiri hisia za mtazamaji. Inahusisha uimbaji, upigaji wa ala, na uandishi wa nyimbo. Muziki hutumika kwa ajili ya burudani, sherehe, elimu, na kutuma ujumbe wa kijamii au kisiasa.

(ii) **Uchoraji:** Uchoraji ni sanaa ya kutumia rangi na brashi kuunda picha au michoro kwenye nyuso mbalimbali kama vile karatasi, kuta, au canvases. Hii ni njia ya kujieleza kupitia picha na michoro, na hutumika kuonyesha hisia, mawazo, au mandhari mbalimbali.

(iii) **Uchezaji:** Uchezaji ni sanaa inayohusisha mwendo wa mwili, mara nyingi kwa muziki, ili kutoa ujumbe, hadithi, au burudani kwa watazamaji. Inajumuisha aina mbalimbali za ngoma, uchezaji wa maonyesho, na michezo ya sanaa.

(iv) **Usanii wa filamu:** Usanii wa filamu ni sanaa inayohusisha uandaaji na utengenezaji wa filamu kwa kutumia picha na sauti ili kuwasilisha hadithi, maudhui, na mawazo kwa watazamaji. Inahusisha uandishi wa script, upigaji picha, na uhariri wa filamu.

(v) **Uandishi wa vitabu:** Uandishi wa vitabu ni sanaa ya kuandika maandishi yanayokusudia kuelimisha, kuburudisha, au kuhamasisha. Vitabu vinaweza kuwa vya aina mbalimbali kama vile riwaya, mashairi, makala, au vitabu vya kiufundi, na hutumika kama chanzo cha maarifa, burudani, au mafunzo.

SEHEMU E (Alama 15)

UANDISHI WA INSHA/UTUNGAJI

10. Wewe ni mwanafunzi katika shule ya Sekondari Uhuru, S.L.P 120, Newala. Mwandikie barua baba yako anayefanya kazi katika Kiwanda cha Mbao, Sanduku la Posta 599, Mwara, ukimjulisha kwamba umeanza kufanya Upimaji wa Kitaifa wa Kidato cha Pili na umejiandaa vizuri kwa ajili ya upimaji huo.

BARUA

Shule ya msingi uhuru
S.L.P 120,
NEWALA
26/11/2018

Mpendwa Baba,

Natumai unaendelea vyema na kazi yako. Mimi niko shuleni, IJhuru, ambapo nasoma Kidato cha Pili. Ningependa kukujulisha kwamba nimeji

andaa kufanya Upimaji wa Kitaifa wa Kidato cha Pili. Nilijiandaa kwa bidii kwa kujifunza masomo yangu yote na kwa juhudi kubwa za kufuata ratiba ya masomo.

Naomba uwe na imani na mimi na uniombee ili niweze kufaulu vizuri. Nitakujulisha matokeo yangu punde tu yatakapopatikana.

Kwasasa, nipo shuleni nikifanya maandalizi ya mwisho na vilevile nashirikiana na wenzangu. Tafadhali salamu kwa mama na wadogo zangu.

Kwa upendo,
(Jina lako)